

บทที่ 2

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ครั้งนี้ คือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึง 1) ปัจจัยทางกายภาพ ประกอบไปด้วย ที่ตั้งและอาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ 2) ปัจจัยทางด้านสังคมเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย เส้นทางคมนาคม โรงงานอุตสาหกรรม และ 3) ปัจจัยทางด้านประชากร ประกอบไปด้วย เพศและจำนวนครัวเรือนระหว่างปี 2533-2552 การย้ายถิ่นเข้าออกของประชาชน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในบริบททางพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

2.1 ลักษณะทางกายภาพ

2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดลำปางตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ที่ละติจูดที่ 17 องศา 10 ลิปดาเหนือถึงละติจูดที่ 19 องศา 24 ลิปดาเหนือและลองจิจูดที่ 98 องศา 47 ลิปดาตะวันออกถึงลองจิจูดที่ 100 องศา 6 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 602 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 12,533.961 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 7,833,726 ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคเหนือรองจากจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตติดต่อกับที่สำคัญคือทางทิศเหนือติดกับจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดพะเยา ทางทิศใต้ติดกับจังหวัดตาก ทางทิศตะวันออกติดกับจังหวัดแพร่และจังหวัดสุโขทัยและทางทิศตะวันตกติดกับจังหวัดลำพูน

จังหวัดลำปางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่เมาะ อำเภอเสริมงาม อำเภอกะคา อำเภองาว อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก อำเภอแม่ทะ อำเภอสบปราบ อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมืองปานจังหวัดลำปางมีรูปร่างยาวลากจากทิศเหนือลงมาทิศใต้

อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 800.8 ตารางกิโลเมตร ละติจูดที่ 18 องศา 12 ลิปดาเหนือถึงละติจูดที่ 18 องศา 37 ลิปดาเหนือและลองจิจูดที่ 99 องศา 19 ลิปดาตะวันออกถึงลองจิจูดที่ 99 องศา 48 ลิปดาตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับที่สำคัญคือ ทางทิศเหนือติดกับอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่มและอำเภอแม่เมาะ อำเภอแม่เอน

ในจังหวัดเชียงใหม่ ทางทิศใต้ติดกับอำเภอแม่ทะและอำเภอเกาะคา ทางทิศตะวันออกติดกับอำเภอแม่เมะและทางทิศตะวันตกติดกับอำเภอห้างฉัตรและอำเภอแม่ทาในจังหวัดลำพูน

2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดลำปางมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูง มีเทือกเขาทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปยังทิศใต้ของจังหวัด บางส่วนเป็นแนวหินแกรนิตทางเทือกเขาฝิ่ปันน้ำตะวันตก ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ เป็นที่ราบดินตะกอนเก่า ลักษณะทางกายภาพทางด้านธรณีฐานฐานวิทยา จังหวัดลำปางล้อมรอบด้วยภูเขาที่เกิดจากการทับถมของตะกอนดินและซากพืชซากสัตว์ จนกลายเป็นแผ่นดินที่ราบ แหล่งน้ำมันและถ่านหิน บริเวณอำเภอแม่เมะ บริเวณตอนกลางของจังหวัดมีแอ่งแผ่นดิน เรียกว่า แอ่งลำปาง เทือกเขาที่สำคัญในจังหวัดลำปาง คือ เทือกเขาคอยลังกา-ขุนตาน มีลักษณะเป็นแนวยาวลากผ่านจากทิศเหนือลงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านคอยขุนตาน เรื่อยลงไปจนถึงอำเภอแม่พริก บริเวณอำเภอแม่พริกแนวสันเขาของเทือกเขาคอยลังกา-ขุนตาน ใช้เป็นเขตแบ่งการปกครองของจังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน แนวสันปันน้ำของเขาคอยนี้ลงแม่น้ำปิงทางด้านทิศตะวันตกและลงแม่น้ำวังทางทิศตะวันออก สามารถแบ่งลักษณะเทือกเขาออกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

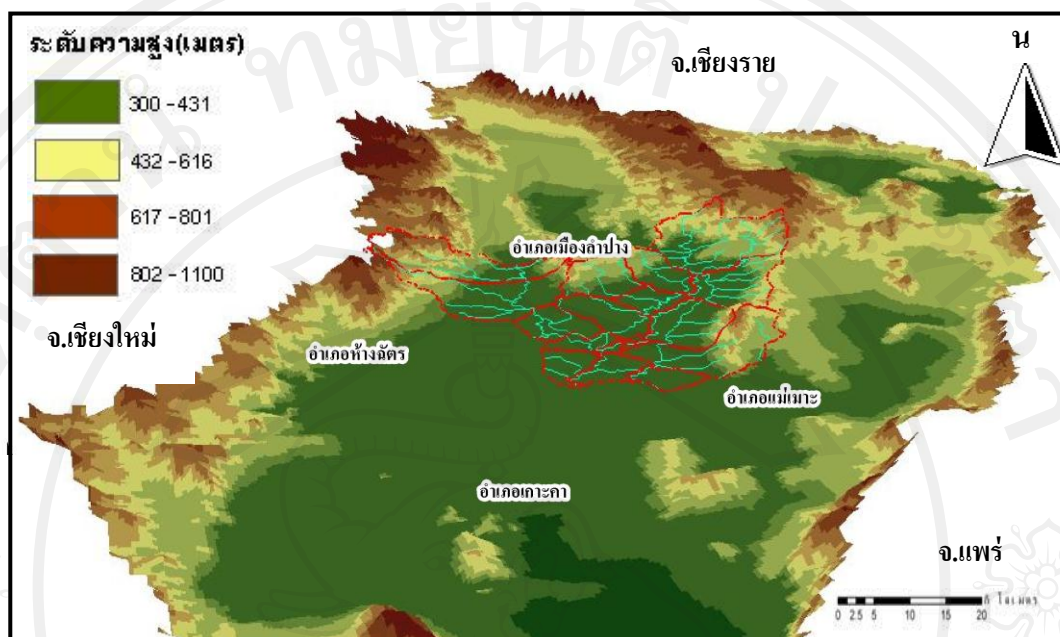
ภูเขาสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางสูงกว่า 750 เมตร จะกระจายเป็นกลุ่มอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของจังหวัดลำปาง

ภูเขาระดับกลางถึงระดับต่ำ ลาดเชิงเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 500-700 เมตร กระจายตัวอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดลำปาง

เนิน ที่ดอน ที่ราบระดับสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 300-500 เมตร พบทางตอนกลางทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดลำปาง

เนิน ที่ดอน ที่ราบระดับต่ำ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางต่ำกว่า 300 เมตร พบทางตอนกลางและทางทิศใต้ มีการกระจายอยู่เป็นกลุ่มทางทิศตะวันออกของจังหวัด

อำเภอเมืองลำปางอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 268.8 เมตร มีลักษณะเป็นเหมือนแอ่งกระทะ ล้อมรอบด้วยภูเขาที่เรียกว่า “แอ่งลำปาง” โดยระดับความสูงที่สุดวัดจากเส้นระดับชั้นความสูงเท่าอยู่ที่ 1,100 เมตร อยู่บริเวณตำบลบ้านคำและตำบลบ้านเอื้อมทางทิศเหนือที่เป็นเทือกเขาที่เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของจังหวัดลำปาง พื้นที่ที่ต่ำที่สุดมีค่า 300 เมตร อยู่บริเวณตัวอำเภอเมืองที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของประชากร มีแม่น้ำสายสำคัญหลายสายที่เป็นแหล่งการเกษตรกรรมหลักของจังหวัดไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำวัง แม่น้ำต๋ายและแม่น้ำจาง

ภาพ 2.1 ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ)

2.1.3 ลักษณะทางภูมิอากาศ

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะที่ล้อมรอบไปด้วยภูเขา ลักษณะภูมิอากาศจึงร้อนอบอ้าวเกือบตลอดทั้งปี ในฤดูร้อนจึงมีอากาศร้อนจัดและฤดูหนาวจะมีอากาศเย็นจัด โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู คือฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม เป็นระยะเวลาที่ร้อนและแห้งแล้ง ระยะเวลานี้จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมซึ่งเป็นลมที่พัดมาจากบริเวณที่ความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ จึงทำให้ช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมนี้จะมีฝนตกน้อย และมีอุณหภูมิสูงขึ้น โดยทั่วไปช่วงที่มีอุณหภูมิสูงที่สุดของปี คือ เดือนเมษายน สามารถวัดอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดได้ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี วัดได้ประมาณ 41.6 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนกันยายน เป็นระยะเวลาที่ร้อนและชื้น เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมที่พัดมาจากบริเวณความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้เริ่มอ่อนกำลังลงและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น และเนื่องจากลมนี้พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียจึงได้พัดพาเอาความชื้นมาด้วย ดังนั้นในช่วงระยะเวลา 4 เดือนนี้จะเป็นระยะเวลาที่มีฝนตกมากที่สุด ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุดวัดได้ 1,105 มิลลิเมตรต่อปีฤดูหนาว เริ่มต้นประมาณ

ต้นเดือนพฤศจิกายนจนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ในระยะนี้จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นในระยะนี้อากาศจะเริ่มหนาวเย็นและมีปริมาณฝนตกน้อยลง อุณหภูมิเฉลี่ยในฤดูหนาวจะต่ำสุดในเดือนมกราคมของทุกปี วัดอุณหภูมิได้ประมาณ 10.5 องศาเซลเซียส

ตาราง 2.1 อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางปี 2547-2554 (°C)

ปี/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2547	15.1	17.6	20.8	24.5	24.8	24.3	24.1	24.3	23.6	21.6	19.8	13.3
2548	15.7	17.6	20.7	24.1	25.0	25.1	24.5	24.2	24.0	22.7	20.7	17.5
2549	14.7	18.8	21.5	23.6	23.2	24.4	24.2	24.0	23.6	22.4	18.4	15.6
2550	14.4	15.4	19.1	23.8	24.1	25.0	24.2	24.2	23.9	22.2	18.6	15.7
2551	15.0	19.1	21.2	24.5	23.7	24.3	23.8	24.0	23.6	23.0	18.9	14.8
2552	13.8	18.1	20.4	24.4	24.8	24.2	24.2	24.9	23.9	23.3	18.7	15.7
2553	18.6	16.7	20.9	24.9	26.4	25.6	25.0	31.8	24.0	23.1	18.5	17.9
2554	16.1	17.5	20.6	22.7	24.0	24.1	24.1	23.9	23.8	-	-	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2555)

ตาราง 2.2 อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางปี 2547-2554 (°C)

ปี/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2547	34.5	39.1	39.6	35.5	33.4	33.5	33.7	33.4	33.0	32.3	30.5	41.1
2548	36.8	37.1	37.6	37.4	34.0	34.6	32.3	32.6	32.6	32.2	29.3	40.9
2549	34.7	37.9	37.1	33.0	34.1	32.7	32.7	32.8	32.8	33.2	31.4	40.5
2550	34.7	38.5	38.7	33.1	35.0	33.9	33.4	33.3	32.1	30.7	32.0	40.7
2551	33.0	36.7	37.4	34.0	34.5	33.3	33.6	33.3	32.5	30.9	29.2	40.0
2552	35.8	36.8	37.5	35.5	33.7	33.1	34.0	34.2	33.5	32.6	31.8	40.8
2553	36.4	37.7	41.1	39.2	37.0	34.6	32.7	33.5	32.1	31.8	30.5	41.0
2554	34.8	32.2	34.9	33.7	32.9	33.4	32.4	32.9	31.5	-	-	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2555)

ตาราง 2.3 ค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางปี 2547-2554

ปี/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2547	66.1	57.1	49.4	55.0	73.4	76.6	77.6	79.1	81.4	79.9	75.9	73.7
2548	71.6	62.3	57.2	64.1	68.7	79.2	78.1	82.5	86.5	81.6	80.1	76.0
2549	69.9	64.3	57.3	65.9	78.4	77.8	81.0	82.4	83.1	82.2	75.9	71.7
2550	67.7	59.6	52.8	57.8	80.8	76.9	77.5	80.8	83.2	83.3	79.4	74.2
2551	70.9	68.5	61.6	66.1	78.9	77.8	79.4	80.0	83.9	84.2	78.9	77.5
2552	71.5	63.4	60.7	63.8	74.4	79.8	79.3	79.5	82.3	83.5	73.9	71.5
2553	71.0	57.4	56.8	51.0	61.6	69.1	76.7	83.4	81.9	82.1	77.5	79.5
2554	73.4	62.3	70.1	71.9	81.8	81.6	80.9	84.7	85.1	-	-	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2555)

ตาราง 2.4 จำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางปี 2547-2554

ปี/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2547	1	1	0	10	17	17	17	17	21	8	3	0
2548	2	3	2	7	13	20	18	17	23	10	4	2
2549	0	3	3	10	17	15	21	22	19	9	0	0
2550	0	2	3	8	21	17	16	17	20	10	4	0
2551	2	4	5	8	17	20	22	22	22	18	0	2
2552	0	0	5	9	17	19	14	13	13	10	0	0
2553	3	0	3	2	12	13	13	24	14	11	0	5
2554	3	1	12	10	18	16	18	22	22	-	-	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2555)

ตาราง 2.5 ทิศทางลมและและความเร็วลมสูงสุด ในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางปี 2547-2554

ปี/ เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2547	220-32	120-43	150-39	300-61	290-65	180-41	240-50	270-61	020-39	020-46	250-28	020-24
2548	020-37	020-37	090-37	020-70	020-74	300-59	250-48	180-44	50-43	360-28	130-41	50-24
2549	130-22	300-39	210-57	220-57	270-67	270-43	270-48	180-43	250-43	220-22	220-24	250-35
2550	50-30	200-35	220-41	130-46	140-61	250-44	310-46	300-39	270-44	290-26	220-19	300-35
2551	50-24	270 / 340-28	220-39	180-50	110-52	310-54	350-50	220-35	300-41	220-52	100-26	150-17
2552	300-24	300-24	250-52	100-69	150-46	300-46	310-41	290-46	230-43	210-33	50-22	50-24
2553	330-32	13-56	140-70	230-46	240-65	170-46	330-39	340-32	340-41	350-35	150-19	210-22
2554	6-408	180-35	90-59	330-43	180-50	250-43	220-41	100-43	100-39	-	-	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา, 2555

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของอำเภอเมืองลำปางวัดได้ 10.5 - 41.6 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,105 มิลลิเมตรต่อปี ณ ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

2.2 ลักษณะโครงสร้างพื้นฐาน

ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญในอำเภอเมืองลำปางสามารถแบ่งออกได้เป็นระบบไฟฟ้า ระบบประปา การกำจัดขยะและเส้นทางคมนาคม ดังนี้

2.2.1 ระบบไฟฟ้า

กระแสไฟฟ้าในจังหวัดลำปางมีแหล่งผลิตมาจากโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ จ่ายกระแสไฟฟ้าผ่านสถานีไฟฟ้าย่อยที่อยู่ตามชุมชนเมืองลำปางจำนวน 14 แห่ง ในปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือนมีผู้ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ประมาณร้อยละ 1.95 ของครัวเรือนทั้งหมดในเขตเทศบาล มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งหมด 238,379 ราย

2.2.2 ระบบประปา

จังหวัดลำปางมีผู้ใช้น้ำประปา รวมทั้งสิ้น 41,030 ราย ส่วนมากเป็นการใช้น้ำประปาที่อยู่อาศัยและเพื่อประกอบธุรกิจขนาดเล็ก หน่วยงานประปาที่สำคัญในจังหวัดลำปางมี 3 แห่ง ประกอบไปด้วย สำนักงานประปาลำปางมีจำนวนผู้ใช้น้ำ 30,802 ราย สำนักงานประปาเกาะคำมีจำนวนผู้ใช้น้ำ 3,834 ราย สำนักงานประปาเงินมีจำนวนผู้ใช้น้ำ 6,394 ราย

ในปัจจุบันในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ใช้น้ำประปาเป็นหลักในการอุปโภคและบริโภค ในบางพื้นที่บริเวณรอบนอกจะยังคงมีการใช้น้ำบาดาลอยู่ทั่วไป

2.2.3 ระบบการกำจัดขยะ

เทศบาลนครลำปางได้จัดตั้งให้มีสถานที่ทิ้งขยะ 2 แห่ง ประกอบด้วยบ้านแพะหนองแดง ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมืองลำปาง ห่างจากเทศบาลประมาณ 20 กิโลเมตร เนื้อที่ประมาณ 26 ไร่ เส้นทางรถเก็บขยะแบ่งตามขอบเขตการรับผิดชอบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อีกแห่งหนึ่งคือ ป่าแม่ต๋อยฝั่งซ้าย (ป่าแม่เมาะแปลง 2) ตั้งอยู่ที่ตำบลคันธงชัย อำเภอเมืองลำปางบางส่วน มีเนื้อที่ประมาณ 450 ไร่ เนื่องจากมีสภาพเป็นที่ว่างเปล่าขนาดใหญ่ที่สุดในอำเภอเมืองลำปาง มีสภาพแห้งแล้ง พื้นดินเป็นดินลูกรัง มีการลักลอบขุดดินลูกรังขายและมีเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองลำปางจำนวน 10 แห่ง ได้ใช้พื้นที่บ่อลูกรังเดิมสำหรับทิ้งขยะมูลฝอย โดยมีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการเผาหรือกลบฝัง ซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะตามหลักสุขาภิบาล นอกจากนี้ยังพบว่ามีรถลักลอบนำขยะจากต่างจังหวัดมาทิ้งบริเวณดังกล่าวอีกด้วย

2.2.4 เส้นทางคมนาคมขนส่ง

จังหวัดลำปางตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคเหนือตอนบนเป็นทางผ่านที่สำคัญในการเดินทางไปยังจังหวัดต่างๆที่สำคัญในภาคเหนือประกอบกับเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญหลายๆประเภทไปยังภูมิภาคอื่นๆอีกด้วย เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ได้แก่

ถนนสายหลัก เป็นถนนที่ใช้ในการเชื่อมต่อกันระหว่างจังหวัด ประกอบไปด้วย ทางหลวงหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธินเป็นระยะทางช่วงถนนที่ยาวประมาณ 200 เมตร ทางหลวงหมายเลข 11 หรือ ถนนลำปาง-เชียงใหม่ เป็นเส้นทางจากจังหวัดลำปางไปยังจังหวัดเชียงใหม่ ระยะไปจังหวัดลำพูนประมาณ 72 กิโลเมตร และระยะทางไปจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 110 กิโลเมตร เส้นทางที่เชื่อมไปจังหวัดแพร่หรือ ถนนลำปาง-เด่นชัย ยาวประมาณ 109 กิโลเมตร

ทางหลวงหมายเลข 1035 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปยังทางตอนบนของจังหวัด หรือเรียกว่า ถนนลำปาง-แจ้ห่ม เดิมสามารถเดินทางไปยังจังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ได้

ถนนสายรองเป็นเส้นทางที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างอำเภอ ประกอบไปด้วย

ถนนลำปาง-แม่ทะและถนนบ้านฟ่อน-แม่ทะ เชื่อมต่อระหว่างอำเภอเมืองลำปางและอำเภอแม่ทะ

ถนนลำปาง-ห้างฉัตรหรือถนนลำปาง-ห้างฉัตรสายเก่า เนื่องจากในปัจจุบันไม่นิยมใช้ถนนสายนี้แล้วแต่ใช้ถนนสายลำปางเชียงใหม่แทนเนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็วและจำนวนการให้บริการของรถโดยสารเป็นจำนวนมาก

ถนนห้างฉัตร-เกาะคา เชื่อมต่อระหว่างอำเภอห้างฉัตรและอำเภอเกาะคา

ถนนลำปาง-ห้วยเป้ง เชื่อมต่อระหว่างอำเภอเมืองลำปางและอำเภอเมืองปาน

ถนนสายท้องถิ่น เป็นเส้นทางที่ใช้เดินทางภายในชุมชนต่างๆ

2.2.5 ระบบสาธารณสุข

ในจังหวัดลำปางพบว่ามีสถานให้บริการทางด้านสุขภาพทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน ดังนี้

สถานรักษาพยาบาลในสังกัดรัฐบาลของจังหวัดลำปางประกอบไปด้วยโรงพยาบาลศูนย์จำนวน 1 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 800 เตียง โรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียงจำนวน 3 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 180 เตียงโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียงจำนวน 9 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 270 เตียง สถานือนามัยจำนวน 142 แห่ง สถานีบริการสาธารณสุขชุมชนจำนวน 5 แห่ง ศูนย์มะเร็งลำปางจำนวน 1 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 200 เตียงและโรงพยาบาลสังกัด

กระทรวงกลาโหมจำนวน 1 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 150 เตียง รวมทั้งสิ้น 162 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ทั้งหมด 1,600 เตียง

สถานรักษาพยาบาลเอกชนในจังหวัดลำปางประกอบไปด้วย โรงพยาบาลจำนวน 2 แห่ง สามารถรองรับผู้ป่วยได้ 113 เตียงและสถานพยาบาลเอกชนจำนวน 176 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 178 แห่ง

2.3 ลักษณะทางประชากร

2.3.1 เพศและครัวเรือน

จังหวัดลำปางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 507,721 คนเป็นเพศหญิง 254,174 คนและเป็นเพศชาย 253,547 คน จำนวนหมู่บ้านรวมทั้งหมด 165,480 แห่ง (ตาราง 2.6)

ตาราง 2.6 จำนวนประชากรรวม หมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ปี 2552

อำเภอ	เพศ		รวม	จำนวนหมู่บ้าน
	ชาย	หญิง		
เมืองลำปาง	113,201	121,011	234,212	33,611
แจ้ห่ม	18,619	18,674	37,293	11,928
ห้างฉัตร	23,137	24,261	47,398	16,835
เกาะคา	28,140	29,411	57,551	18,519
แม่พริก	5,061	5,107	10,168	2,927
แม่ทะ	15,454	15,324	30,778	9,876
งาว	26,288	26,085	52,373	15,903
สบปราบ	11,096	11,139	22,235	6,194
เถิน	17,853	17,843	35,696	10,226
วังเหนือ	20,150	19,521	39,671	12,588
เสริมงาม	11,888	11,515	23,403	6,833
แม่เมาะ	11,847	11,456	23,303	9,783
เมืองปาน	17,144	16,850	33,994	10,257
รวม	253,547	254,174	507,721	165,480

ที่มา : กรมการปกครอง (2555)

อำเภอเมืองลำปางประกอบไปด้วย 189 หมู่บ้าน 19 ตำบล มีประชากรรวมทั้งสิ้น 234,212 คน แบ่งเป็นเพศชาย 113,201 คนและเพศหญิง 121,011 คน (ตาราง 2.7)

ตาราง 2.7 จำนวนประชากรรวม หมู่บ้านในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2552

ตำบล	เพศ		รวม	จำนวน หมู่บ้าน
	ชาย	หญิง		
เวียงเหนือ	5,451	6,379	11,830	-
กล้วยแพะ	4,695	4,897	9,592	15
ชมพู	12,698	13,960	26,658	14
ต้นธงชัย	7,446	7,757	15,203	13
ทุ่งฝ่าย	3,951	4,221	8,172	9
บ่อแฮ้ว	9,102	9,799	18,901	17
บ้านแลง	3,517	3,470	6,987	11
บ้านเสด็จ	5,479	5,571	11,050	14
ปงแสนทอง	8,695	9,304	17,999	11
พระบาท	10,410	11,416	21,826	9
พิชัย	10,750	10,530	21,280	16
สบตุ๋ย	6,916	7,991	14,907	-
สวนดอก	2,498	2,985	5,483	-
หัวเวียง	5,024	5,958	10,982	-
บุญนาคนพัฒนา	2,590	2,548	5,138	11
บ้านเอื้อม	5,188	5,195	10,383	15
นิคมพัฒนา	2,488	2,565	5,053	14
บ้านคำ	2,896	2,911	5,807	8
บ้านเป้า	3,407	3,554	6,961	12
รวม	113,201	121,011	234,212	189

ที่มา : กรมการปกครอง (2555)

2.3.2 โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรของจังหวัดลำปางในปี 2553 เป็นรูปแบบการแบ่งตามระดับอายุ เป็นการแสดงจำนวนประชากรแบ่งตามเพศ เพศชาย 371,712 คน เพศหญิง 383,045 คน รวมทั้งสิ้น 754,757 คน (ตาราง 2.8)

ตาราง 2.8 โครงสร้างอายุของประชากรในจังหวัดลำปางในปี 2553

ระดับอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
0 - 3	12,505	11,953	24,458
4 - 6	10,417	9,794	20,211
7 - 9	10,428	10,047	20,522
10 - 11	7,543	7,397	14,940
12 - 15	20,698	19,573	40,271
16 - 18	16,914	15,797	32,711
19 - 25	157,010	149,122	306,132
26 - 60	205,197	213,794	418,991
60 - 65	51,303	16,255	67,558
65 - 70	11,236	12,260	23,496
70 - 75	9,751	11,400	21,151
75 - 80	7,247	9,215	16,462
80 - 85	3,453	5,115	8,568
85 ขึ้นไป	1,775	2,732	4,507
รวม	371,712	383,045	754,757

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบล (2554)

2.3.3 การย้ายถิ่น

อำเภอเมืองลำปางเป็นจังหวัดที่มีทั้งสถิติการย้ายเข้าและออกค่อนข้างสูง การย้ายถิ่นเข้ามาในอำเภอเมืองลำปางเริ่มสูงขึ้นในปี 2544 และสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนในปี 2547 มีการย้ายถิ่นเข้ามาสูงที่สุด ในส่วนของการย้ายถิ่นออกนั้นเป็นเช่นเดียวกันกับการย้ายถิ่นเข้ามา (ตาราง 2.9)

ตาราง 2.9 การย้ายถิ่นเข้าและออกอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ปี 2536 - 2554

ปี	จำนวนผู้ย้ายเข้า			จำนวนผู้ย้ายออก		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
2536	6,736	5,577	12,313	4,925	3,784	8,709
2537	6,042	5,000	11,042	4,465	3,571	8,036
2538	5,659	4,913	10,572	4,429	3,655	8,084
2539	5,576	4,989	10,565	4,012	3,383	7,395
2540	3,724	3,139	6,863	2,821	2,401	5,222
2541	5,023	4,639	9,662	2,697	2,556	5,253
2542	5,108	4,246	9,354	3,129	3,047	6,176
2543	4,563	3,903	8,466	3,517	3,044	6,561
2544	7,236	7,192	14,428	8,766	8,439	17,205
2545	7,487	6,666	14,422	8,451	8,119	16,570
2546	7,621	7,493	15,114	8,734	9,041	18,475
2547	7,658	7,585	15,243	9,037	8,876	17,913
2548	6,873	6,520	13,393	7,132	6,934	14,066
2549	6,819	6,420	13,239	7,215	6,785	14,000
2550	7,395	7,091	14,486	7,724	7,089	14,813
2551	6,268	6,311	12,579	6,518	6,691	13,209
2552	5,976	5,715	11,691	6,200	5,972	12,172
2553	5,798	5,374	11,172	5,821	5,770	11,591
2554	5,854	5,608	11,462	6,057	5,997	12,054
รวม	105,764	97,399	203,432	99,772	93,387	193,859

ที่มา : กรมการปกครอง (2555)

2.4 ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ

2.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ในปี 2551 สภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดลำปางมีผลิตภัณฑ์มวล 47,535 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการค้าส่งและการค้าปลีก คิดเป็นร้อยละ 18.55 รวมมูลค่า 9,001 ล้านบาท รองลงมาอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมและการศึกษา รายได้เฉลี่ยของประชากรจังหวัดลำปาง อยู่ที่ประมาณ 58,210 บาทต่อคนต่อปี

2.4.2 การเกษตรกรรม

ภาคเกษตรกรรม อำเภอเมืองลำปางมีการเพาะปลูกกันมากในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำวัง แม่น้ำจาง แม่น้ำตุย การเกษตรส่วนใหญ่ แบ่งออกเป็น นาข้าวทั้งปีและนาปรัง พืชไร่ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรด อ้อยโรงงาน ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม พืชสวน ได้แก่ ลำไย (ตาราง 2.10)

ตาราง 2.10 คราวเรือนเกษตรกรรมในจังหวัดลำปาง

อำเภอ	จำนวน	
	ครัวเรือน	ครัวเรือนเกษตรกรรม
เมืองลำปาง	90,745	22,305
แจ้ห่ม	13,453	7,248
ห้างฉัตร	17,874	9,400
เกาะคา	20,686	8,981
แม่พริก	5,040	3,194
แม่ทะ	19,724	11,549
งาว	17,811	7,756
สบปราบ	8,083	5,778
เถิน	19,443	10,114
วังเหนือ	14,329	7,851
เสริมงาม	9,281	6,119
แม่เมะ	14,750	5,098
เมืองปาน	10,290	5,027
รวม	261,509	110,420

ที่มา : สำนักงานจังหวัดลำปาง (2553)

ตาราง 2.11 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดลำปางยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมประเภทการเพาะปลูกแสดงให้เห็นถึงอาชีพหลักของประชาชนที่ยังคงมีอาชีพเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะข้าว ข้าวโพดและไม้ผลบางชนิด

ตาราง 2.11 พื้นที่เกษตรกรรมในจังหวัดลำปาง

ประเภทการเกษตรกรรม	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่เพาะปลูก	885,268	67.1
พื้นที่ปศุสัตว์	425,901	32.29
พื้นที่ประมง	8,071	0.61
รวม	1,319,240	

ที่มา : สำนักงานจังหวัดลำปาง (2553)

2.4.3 โรงงานอุตสาหกรรม

ในอดีตประชากรในจังหวัดลำปางประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาทิ เช่น ข้าวนาปีและข้าวนาปล้ง เนื่องจากน้ำและดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี แต่เมื่อมีการขยายเข้ามาของรถไฟจากกรุงเทพมหานครทำให้จังหวัดลำปางมีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ โดยมีการตั้งคลังสินค้าขนาดใหญ่และจังหวัดลำปางเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าเหล่านั้นไปยังภูมิภาคอื่นจนมาถึงปัจจุบัน เมื่อมีการผลิตแร่เหล็กในดู่เพื่อส่งขายรวมไปถึงการสร้างโรงไฟฟ้าแม่เมาะขึ้น จังหวัดลำปางจึงเริ่มก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ โดยอุตสาหกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดลำปางมากที่สุดคือ อุตสาหกรรมเซรามิก มีการตั้งโรงงานกันอย่างกว้างขวางเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 200 แห่ง (สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2553)

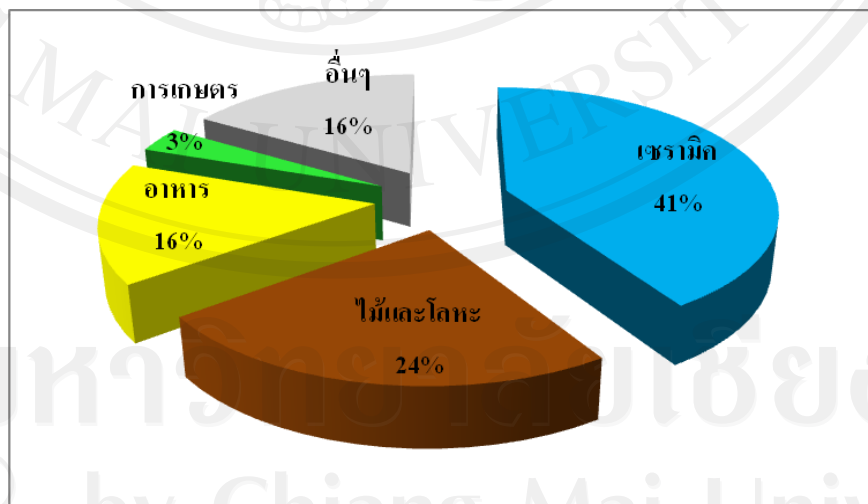
โรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดในจังหวัดลำปางมีจำนวนประมาณ 1,510 แห่ง เป็นลักษณะของอุตสาหกรรมที่อาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ดินขาวในการทำเซรามิก ดินสาในการทำกระดาษสา พืชไร่และพืชสวนในการแปรรูปอาหาร เป็นต้น ประกอบกับความพร้อมในโรงงานอุตสาหกรรมหลายๆแห่งทำให้มีแนวโน้มว่าอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปางจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต (ตาราง 2.12)

ตาราง 2.12 โรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานในจังหวัดลำปาง

ปี	โรงงานอุตสาหกรรม (แห่ง)	จำนวนแรงงาน (คน)
2545	1,375	25,135
2546	1,465	26,467
2547	1,547	28,179
2548	1,626	30,525
2549	1,652	30,328
2550	1,658	27,761
2551	1,530	28,276
2552	1,510	27,683

ที่มา : สำนักงานจังหวัดลำปาง (2553)

ในพื้นที่ศึกษาอำเภอเมืองลำปางมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนประมาณ 122 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2551) สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทหลักๆ ประกอบไปด้วย โรงงานอุตสาหกรรมเซรามิก 50 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมไม้และโลหะ 29 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมอาหาร 19 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมการเกษตร 4 แห่งและโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ 20 แห่ง (ภาพ 2.2)

ภาพ 2.2 สัดส่วนโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ในพื้นที่ศึกษาอำเภอเมืองลำปางนี้พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมเซรามิกพบมากที่สุด ร้อยละ 41 เนื่องจากเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของจังหวัดรองลงมาคือโรงงานอุตสาหกรรมไม้และโลหะร้อยละ 24 ถัดมาคือโรงงานอุตสาหกรรมอาหารและอื่นคิดเป็นร้อยละ 16 และพบโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 3 ซึ่งในจังหวัดลำปางสามารถจำแนกโรงงานอุตสาหกรรมออกเป็นหลายประเภทแต่ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ อาหาร ไม้ โลหะ (ตาราง 2.13)

ตาราง 2.13 ประเภทโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนแรงงานและกำลังผลิตในจังหวัดลำปาง

ประเภทโรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน (แห่ง)	แรงงาน	กำลังผลิต (แรงม้า)
การเกษตร	628	1,243	424
อาหาร	75	2,174	1,969
เครื่องดื่ม	4	46	17
สิ่งทอ	3	10	9
เครื่องแต่งกาย	4	14	148
เครื่องหนัง	2	70	90
ไม้	133	1,850	1,560
เฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน	133	1,596	876
กระดาษ	9	98	112
สิ่งพิมพ์	9	49	16
เคมี	10	66	64
ปิโตรเคมี	7	56	15
ยาง	3	7	0
พลาสติก	6	36	14
อโลหะ	260	3,704	6,285
โลหะ	1	10	0
ผลิตภัณฑ์โลหะ	40	347	66
เครื่องจักรกล	20	205	30
ไฟฟ้า	5	46	37
ขนส่ง	76	704	140
อื่นๆ	82	2,886	294
รวม	1,510	15,217	12,166

ที่มา : สำนักงานจังหวัดลำปาง (2553)

2.5 สรุป

จังหวัดลำปางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ อำเภอเมืองลำปางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 19 ตำบล

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดลำปางมีลักษณะเป็นที่สูง มีเทือกเขาทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปยังทิศใต้ของจังหวัด บางส่วนเป็นแนวหินแกรนิตทางเทือกเขาฝิ่ปันน้ำตะวันตกตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ อำเภอเมืองลำปางอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 268.8 เมตร มีลักษณะเป็นเหมือนแอ่งกระทะ ล้อมรอบด้วยภูเขาที่เรียกว่า “แอ่งลำปาง” โดยระดับความสูงที่สุดวัดจากเส้นระดับชั้นความสูงเท่าอยู่ที่ 1,100 เมตร

ลักษณะทางภูมิอากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดทั้งปี ในฤดูร้อนจึงมีอากาศร้อนจัดและฤดูหนาวจะมีอากาศเย็นจัด

ลักษณะทางประชากรของจังหวัดลำปางมีจำนวนประชากรทั้งหมด 507,721 คนเป็นเพศหญิง 254,174 คนและเป็นเพศชาย 253,547 คน จำนวนหมู่บ้านรวมทั้งหมด 165,480 แห่ง อำเภอเมืองลำปางประกอบไปด้วย 189 หมู่บ้าน 19 ตำบล มีประชากรรวมทั้งสิ้น 234,212 คน แบ่งเป็นเพศชาย 113,201 คนและเพศหญิง 121,011 คน การย้ายถิ่นเข้าออกอำเภอเมืองลำปางเป็นจังหวัดที่มีทั้งสถิติการย้ายเข้าและออกค่อนข้างสูง การย้ายถิ่นเข้ามาในอำเภอเมืองลำปางเริ่มสูงขึ้นในปี 2544 และสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนในปี 2547 มีการย้ายถิ่นเข้ามาสูงที่สุด

ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรม อำเภอเมืองลำปางมีการเพาะปลูกกันมากในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำวัง แม่น้ำจาง แม่น้ำต๋วย การเกษตรส่วนใหญ่ แบ่งออกเป็น นาข้าวทั้งปีและนาปรัง พืชไร่ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรด อ้อยโรงงาน ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม พืชสวน ได้แก่ ลำไย

โรงงานอุตสาหกรรมโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดในจังหวัดลำปางมีจำนวนประมาณ 1,510 แห่ง เป็นลักษณะของอุตสาหกรรมที่อาศัยวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ดินขาวในการทำเซรามิก ดินสอในการทำกระดาษสา พืชไร่และพืชสวนในการแปรรูปอาหาร เป็นต้น ประกอบกับความพร้อมในหลายๆที่ทำให้มีแนวโน้มว่าอุตสาหกรรมในจังหวัดลำปางจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต ในพื้นที่อำเภอเมืองลำปางมีจำนวนประมาณ 122 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2551) สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทหลักๆ ประกอบไปด้วย โรงงานอุตสาหกรรมเซรามิก โรงงานอุตสาหกรรมไม้และโลหะ โรงงานอุตสาหกรรมอาหาร โรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรและโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ